

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯDOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2023-2\(27\)-261-275](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2023-2(27)-261-275)

УДК 336.221.4

JEL Classification: H20; H30

Олена Шишкіна

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: shyshkina.olena.v@gmail.com. ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8946-1027>
ResearcherID: F-3208-2014

**АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ
НА ФІСКАЛЬНУ СТАБІЛЬНІСТЬ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ:
ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ**

Анотація. У статті досліджено вплив податкової системи на фінансову стабільність та управління ризиками з метою ідентифікації перспектив та викликів, які стоять перед Україною в умовах воєнного стану. Виявлено основні підходи до визначення та розуміння фінансової стабільності, до яких віднесено: підхід пов'язаний із балансом бюджету; підхід, що базується на динаміці грошового обороту; підхід, орієнтований на державний борг; підхід, що враховує соціально-економічну справедливість. Сформульовано переваги і недоліки застосування зазначених підходів. Доведено, що окреслені підходи до розуміння фінансової стабільності є взаємопов'язаними і взаємодоповнюють один одного, оскільки кожен з них акцентує на різних аспектах фінансової політики з огляду її впливу на економіку й суспільство. Виявлено та охарактеризовано взаємозв'язок між податковою системою та фінансовою стабільністю. Визначено основні ризики, пов'язані з функціонуючою податковою системою, які можуть впливати на фінансову стабільність. Сформульовано перспективи реформування податкової системи для підвищення фінансової стабільності в умовах воєнного й повоєнного стану.

Ключові слова: податкова система; фінансова політика; фінансова стабільність; управління ризиками; податкові надходження; податкові витрати; державний борг; баланс бюджету; соціально-економічна справедливість.

Табл.: 1. Бібл.: 17.

Постановка проблеми. У сучасних умовах економічної нестабільності, спричиненої зовнішніми та внутрішніми факторами (глобальними економічними змінами, політичними подіями, війною в Україні, наслідками пандемії), дослідження впливу податкової системи на фінансову стабільність набуває особливої актуальності. Податкова система, як один із ключових інструментів державного управління, одночасно є важливим інструментом реагування на виклики сьогодення та забезпечення реалізації тактичних і стратегічних цілей розвитку держави.

Значні фінансові виклики спричинені збільшенням державного боргу, зростанням державних витрат, змінами в демографічній структурі та іншими макроекономічними чинниками, зумовлюють потребу в ретель-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

ному аналізі податкової системи, виявленні можливостей для оптимізації податкових надходжень, зменшення податкових витрат, підвищення ефективності податкової системи, що сприятиме забезпеченню фіскальної стабільності та зниженню податкових і фіскальних ризиків.

Отже, зазначена тема наукової статті є важливою і своєчасною у зв'язку із невизначеністю сучасного фінансово-економічного і соціального середовища та потребою в ефективному управлінні фінансами держави для досягнення стабільного та сталого її розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дослідження теоретико-прикладних аспектів формування, функціонування і розвитку податкової системи та оцінювання її впливу на фіскальну стабільність, знаходилась у полі зору іноземних та вітчизняних учених різних наукових шкіл.

Серед відомих закордонних науковців, чий значний внесок у вивченні проблеми розвитку податкової системи й забезпечення фіскальної стабільності заслуговує особливої уваги, вважаємо доцільними виділити А. Маршалла, який досліджував питання оподаткування та вивчав його вплив на економічну активність [8]; О. Бланчарда і С.Фішера – авторів концепції оптимальної фіскальної політики, що розглядає вплив фіскальних інструментів на макроекономічну стабільність [1; 2]; Дж. М. Кейнса – чиї праці щодо фіскальної політики і ролі держави в економіці значно вплинули на розвиток сучасних теорій фіскальної стабільності [6, 9]; М. Фрідмена – фундатора монетарної економіки та автора теорії монетарної стабільності, яка розглядає вплив грошової політики на фіскальну стабільність [4; 5]; Дж. Бьюкенена, роботи якого суттєво розвинули теорію бюджетного дефіциту та фіскальної дисципліни [3]; А. Лаффера – винахідника кривої Лаффера, яка ілюструє взаємозв'язок між ставкою податку та обсягом податкових надходжень [7]; Дж. Стігліца – автора концепції антициклічної фіскальної політики та дослідника її ролі у підтримці економічної і фінансової стабільності [10; 11] та ін.

Серед вітчизняних науковців, які переймалися зазначеною проблемою і зробили значний внесок у розуміння та аналіз цього питання, треба відзначити наукові праці М. Дихи [12], Ю. Гончарова, М. Карліна [14; 15], М. Пасічного [16], І. Цимбалюк [14] та багатьох інших.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри численні наукові розробки, теоретико-методичні засади дослідження впливу податкової системи на фіскальну стабільність країни залишаються недостатньо вивченими, що потребує додаткових досліджень в окресленій проблематиці.

Метою статті є дослідження впливу податкової системи на фіскальну стабільність та управління ризиками з метою ідентифікації перспектив та викликів, які стоять перед Україною в умовах воєнного стану.

Основними завданнями, сформульованими в контексті реалізації визначеної мети є:

- дослідження підходів до визначення та розуміння фіскальної стабільності;
- виявлення взаємозв'язку між податковою системою та фіскальною стабільністю;
- визначення основних ризиків, пов'язаних з функціонуючою податковою системою, які можуть впливати на фіскальну стабільність;
- виявлення перспектив реформування податкової системи для підвищення фіскальної стабільності в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Проведені дослідження сутності і змісту фіскальної стабільності на основі численних наукових доробок іноземних та вітчизняних науковців, дозволяють зауважити як подібності, так і суттєві розбіжності в розумінні цього поняття, пов'язані із їхнім досвідом, знаннями та застосованою методологією.

Систематизація поглядів науковців дозволяє виокремити різні підходи до визначення та розуміння фіскальної стабільності як економічної категорії й тим самим забезпечити більш широкий спектр аналізу цього поняття та отримати більш повне та об'єктивне уявлення нього в контексті впливу на економіку країни.

Вважаємо доцільним виділити такі підходи до визначення та розуміння фіскальної стабільності: підхід пов'язаний із балансом бюджету; підхід, що базується на динаміці грошового обороту; підхід, орієнтований на державний борг; підхід, що враховує соціально-економічну справедливість [1-11; 15]. Застосування різних підходів до розуміння фіскальної стабільності та виявлення переваг та недоліків кожного з них сприяє удосконаленню методології дослідження.

Зупинимось на сутності зазначених підходів докладніше.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Підхід, пов'язаний з балансом бюджету, визначає фіскальну стабільність як здатність уряду збалансувати свої доходи (як податкові, так і неподаткові) та витрати, уникнути дефіциту бюджету й підвищення боргового навантаження, а також накопичити достатній рівень резервів для покриття непередбачуваних витрат і збитків.

Застосування цього підходу має певні переваги, які пов'язані з:

- можливість забезпечення фінансової стабільності через збалансування доходів та витрат таким чином, щоб доходи, отримані від оподаткування та з інших джерел, дорівнювали чи перевищували витрати, що передбачені бюджетом. Це дозволить уникнути дефіциту бюджету та зменшити ризик фінансової нестабільності;

- довгостроковою стійкістю яка підтримується через збалансований бюджет та відсутність накопичених боргів.

Одночасно зазначений підхід має свої недоліки. Зокрема, це:

- обмеження можливостей фіскальної політики через потребу у збалансованості між доходами та витратами навіть у випадках, коли дефіцит був би економічно обґрунтованим;

- недостатня реакція на економічні кризи, обмежена вимогами щодо збалансування бюджету, що суперечить необхідності реалізації програм стимулювання економіки через збільшення витрат або зниження податкових ставок;

- підвищення податкового навантаження або зменшення соціальних витрат, які є наслідком збалансування бюджету, що може негативно вплинути на доходи економічних суб'єктів.

Отже, незважаючи на переваги зазначеного підходу, він має певні обмеження щодо реалізації й може не завжди бути оптимальним у всіх економічних ситуаціях.

Підхід, що акцентує увагу на динаміці грошового обороту, фокусується на аналізі руху грошей у економіці та його впливі на фіскальну стабільність загалом і економічні процеси та фінансову систему зокрема.

Основні переваги цього підходу:

- можливість оцінити баланс між попитом та пропозицією грошей, що є важливим для забезпечення стабільності фінансової системи;

- динаміка грошового обороту є індикатором майбутніх тенденцій інфляції, що дозволяє ухвалювати вчасні заходи для її контролю та/або запобігання;

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

– здатність акумулювати та систематизувати повну, достовірну й актуальну інформацію для формулювання та реалізації монетарної політики з метою забезпечення фінансової стабільності.

Попри переваги, зазначений підхід має також свої недоліки:

– складність для аналізу через вплив багатьох факторів, таких як монетарна політика, банківська і кредитна система та інші;

– суттєвий вплив монетарної політики на динаміку грошового обороту робить її менш об'єктивним індикатором фіскальної стабільності;

– ймовірна недооцінка інших факторів, у тому числі, таких як фіскальна політика, зовнішній баланс на фіскальну стабільність

Таким чином, використання даного підходу потребує обережності й урахування численних макроекономічних факторів для комплексного аналізу фіскальної стабільності.

Підхід орієнтований на державний борг зосереджений на аналізі впливу рівня державного боргу на фіскальну стабільність. Основна увага спрямована на дослідження обсягів державного боргу, його структури, динаміки та впливу на економічну систему та фінансову стабільність. З огляду на це застосування підходу має на меті забезпечення контрольованого рівня державного боргу задля уникнення надмірного навантаження на бюджет та економіку країни.

Основні переваги цього підходу полягають у тому, що:

– рівень державного боргу є конкретним і вимірюваним показником, який дозволяє об'єктивно оцінювати фінансову стабільність;

– аналіз динаміки державного боргу дозволяє виявити можливі проблеми та ключові ризики фіскальної стабільності та своєчасно застосовувати заходи щодо уникнення / мінімізації негативного впливу кризових явищ у соціально-економічній та фінансовій сфері;

– рівень державного боргу може служити показником доступності фінансових ресурсів для забезпечення розвитку та фінансування соціальних програм.

Підходу орієнтованому на державний борг властиві такі недоліки:

– під час аналізу державного боргу не враховуються всі аспекти фіскальної політики, що може призводити до недооцінки певних важливих факторів, які впливають на фінансову стабільність;

– зростання рівня державного боргу може призвести до зростання витрат на обслуговування боргу, що може ускладнити фіскальну ситуацію;

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

– залежність рівня державного боргу від зовнішніх факторів, таких як зміни на світових фінансових ринках, у тому числі фондових і валютних.

Таким чином, цей підхід має вагомі переваги, проте для повного та об'єктивного аналізу фіскальної стабільності за умови його застосування доцільно враховувати різні аспекти фіскальної політики.

Підхід, що враховує соціально-економічну справедливість, акцентує увагу на впливі фіскальної політики на розподіл бюджетних доходів у контексті соціально-економічної справедливості, у тому числі зменшення соціальної нерівності, підвищення добробуту найбільш вразливих груп населення, зниження соціальної напруги в суспільстві.

Переваги цього підходу включають:

– спрямованість фіскальної політики на справедливий розподіл доходів і можливостей у суспільстві;

– зменшення рівня бідності та нерівності між різними прошарками населення за рахунок ефективного використання фіскальних інструментів;

– стабільне економічне зростання за рахунок забезпечення більш широкої споживчої бази та зниження рівня соціальної напруги.

Недоліки цього підходу пов'язані з:

– високою вартістю заходів спрямованих на досягнення соціальної справедливості, які можуть виявитись неефективними;

– високим рівнем оподаткування осіб з високим рівнем доходів з можливими обмеженнями на підприємництво, що негативно відбивається на інвестиційних процесах та підприємницькій активності;

– політичним впливом на спроби забезпечення соціально-економічної справедливості, що може призвести до неефективного використання фінансових ресурсів держави, отриманих, зокрема, через податкову систему.

Отже, ефективне застосування даного підходу може мати суттєві обмеження, які формуються під впливом зовнішнього і внутрішнього макросередовища.

Окреслені підходи до розуміння фіскальної стабільності є взаємопов'язаними і взаємодоповнюють один одного, оскільки кожен із них акцентує на різних аспектах фіскальної політики з огляду на її вплив на економіку й суспільство. Комплексне використання цих підходів дозволяє отримати більш повне та об'єктивне уявлення про фіскальну стабільність та її залежність від інших аспектів економічного розвитку.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Зокрема, застосування підходу орієнтованого на державний борг дозволяє оцінити фінансову стійкість держави та її здатність до погашення боргових зобов'язань. Однак при цьому для контролю проблем управління фінансами, у тому числі доходами та витратами, на які може вказувати високий рівень державного боргу, варто використати підхід пов'язаний з балансом бюджету. Оцінка соціальних наслідків фіскальної політики допомагає визначити, наскільки ефективно фіскальні інструменти використовуються для досягнення соціальних цілей. Тож підхід, що враховує соціально-економічну справедливість є достатньо важливий, оскільки соціальна справедливість впливає на стабільність суспільства й може мати вирішальне значення для сталого розвитку економіки, однак забезпечення реалізації соціальної підтримки потребує фінансування, що також потребує управління доходами і витратами бюджету. Підхід, що акцентує увагу на динаміці грошового обороту, допомагає зрозуміти вплив монетарної політики на фіскальну стабільність і забезпечити баланс між грошовим попитом і пропозицією. Цей підхід важливий для оцінки взаємодії між грошовою та фіскальною політикою, що знаходить відображення у формуванні доходів і витрат бюджету й тим самим впливає як на попит, так і на пропозицію.

Отже, комплексне застосування цих підходів дозволяє отримати більш повне уявлення про фіскальну стабільність, враховуючи різноманітні аспекти її впливу на економіку та суспільство. Кожен підхід робить свій внесок у зрозуміння складної природи фіскальної політики та сприяє розробці більш ефективних стратегій управління фінансами держави.

Формування ефективної податкової системи, яка визначає спосіб збору доходів для державного бюджету і формує особливості фінансової політики держави, є вагомим передумовою управління фінансами й забезпечення фіскальної стабільності. Зокрема:

– податкова система визначає рівень та структуру податків, які стягуються з громадян та підприємств і може суттєво вплинути на розподіл доходів у суспільстві, що можна виявити, проаналізувати і оцінити у процесі застосування підходу, що враховує соціально-економічну справедливість;

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

– величина податкових ставок і обсяг оподаткування впливають на фіскальну політику та бюджетні показники держави. Так, високі податкові ставки можуть негативно вплинути на рівень ділової активності суб'єктів підприємництва та на залучення інвестицій в економіку країни, що можна виявити, застосовуючи підхід, який орієнтований на динаміку грошового обороту;

– стимулюючі податкові заходи, у тому числі податкові пільги можуть бути важливим елементом фінансової політики й використовуватись державою для сприяння розвитку певних галузей/видів діяльності або соціальних груп. Тож розгляд податкової складової у використанні підходу, що акцентує увагу на динаміці грошового обороту та підходу, що враховує проблематику соціально-економічної справедливості є необхідним і доцільним.

Вищенаведене дозволяє стверджувати, що податкова система і фіскальна стабільність є тісно пов'язаними категоріями, при цьому податкова політика держави впливає на фінансову стабільність і економічний розвиток країни. Підтвердженням зазначених тверджень є те, що:

- податкова система визначає, які джерела доходу використовуються для фінансування державного бюджету. Фіскальна стабільність залежить від стабільного надходження податкових надходжень до державного бюджету;

- ефективна податкова система дозволяє збирати достатній обсяг податкових надходжень для покриття бюджетних витрат без дефіциту, що сприяє фіскальній стабільності, оскільки допомагає уникнути зростання державного боргу та негативних наслідків для національної економіки;

- податкова система може впливати на економічний розвиток та конкурентоспроможність країни через свою прозорість та прогнозованість. Зокрема, більш приваблива для бізнесу та інвесторів податкова система підвищує ймовірність економічного зростання і стабільності;

- податкова система може стимулювати економічне зростання і підтримку фіскальної стабільності через різноманітні податкові пільги, які насамперед стосуються науково-прикладних досліджень та розвитку, використання відновлюваних джерел енергії та інвестицій у нові технології тощо;

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

- ефективна податкова система може підтримувати макроекономічну стабільність через забезпечення природнього рівня інфляції та уникнення зростання державного боргу до небезпечних рівня;
- неефективна податкова система може спричинити численні податкові ризики та ухилення від сплати податків, що може підірвати фіскальну стабільність держави;
- податкова система може виступати важливим інструментом боротьби з бідністю та через соціальні трансферти збільшувати доходи найбільш вразливих груп населення, знижуючи тим самим соціальну напругу в суспільстві.

Наведені аспекти доповнюють розуміння важливості взаємозв'язку між податковою системою та фіскальною стабільністю, а також підкреслюють роль податкової політики в розвитку економіки та суспільства.

Важливою передумовою ефективності податкової системи й фіскальної політики та забезпечення фіскальної стабільності є врахування впливу численних ризиків, реалізація яких може спричинити значні збитки в діяльності всіх без винятку суб'єктів економіки.

У процесі виявлення, ідентифікації, аналізу і оцінки ризиків можливо виявити потенційні слабкі місця у податковій системі та фіскальній політиці й мінімізувати фінансові втрати, які можуть виникнути внаслідок негативних подій або кризових ситуацій.

Проведені дослідження дозволили виявити основні ризики, пов'язані з функціонуючою податковою системою України, які можуть впливати на фіскальну стабільність та сформулювати ймовірні наслідки їх реалізації (табл. 1).

Ці ризики і ймовірні наслідки їх прояву здатні суттєво впливати на фіскальну стабільність країни, знижуючи обсяги податкових надходжень, збільшуючи дефіцит бюджету, погіршуючи умови для соціального розвитку та економічного зростання. Тож виникає необхідність розробки комплексних заходів для забезпечення підтримки економіки та фінансової стійкості як під час воєнного стану, так і їх відновлення у повоєнний період.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Таблиця 1

Основні ризики функціонуючої податкової системи та ймовірні наслідки їх реалізації

Ризик	Опис ризику	Ймовірні наслідки реалізації
1	2	3
Недоліки в податковому законодавстві	Нечіткість, недоречність або непрозорість податкового законодавства, яке може створювати простір для податкових ухилень та спорів	Правова нестабільність, збільшення судових суперечок та адміністративних навантажень, зменшення довіри до податкової системи
Зростання обсягів втрат фінансових і фізичних активів економічних суб'єктів у наслідок війни	Ймовірність втрат фінансових, так і матеріальних активів, включаючи будівлі, майно, обладнання, запаси, а також фінансові ресурси, такі як гроші на банківських рахунках або інвестиції й отримання збитків, що виникають у результаті війни	Зменшення податкових надходжень, підвищення фінансового тиску на бюджет, зростання соціальної напруги, втрата економічного потенціалу і робочої сили тощо
Податкові зловживання і ухилення від сплати податків	Широке поширення податкових ухилень та зловживань, які знижують обсяги податкових надходжень і порушують принципи справедливості щодо юридичних і фізичних осіб - платників податків	Втрати доходів бюджету, недостатність ресурсів для здійснення публічних витрат, зростання нерівності та несправедливості
Макроекономічні фінансові і, зокрема, податкові кризи	Неочікувані і непрогнозовані кризи або економічні спади, які спричиняють суттєве зменшення податкових надходжень	Зростання дефіциту бюджету, збільшення державного боргу, зниження здатності до фінансування соціальних програм та інфраструктури
Податкова конкуренція між країнами	Змагання між країнами за більш привабливі податкові умови може призвести до зменшення податкових надходжень та втрати фіскальної стабільності	Зменшення доходів бюджету, зниження інвестицій та конкурентоспроможності економіки, погіршення умов для соціального розвитку
Корупція	Неефективність, зловживання та недостатня прозорість у державних фінансових установах, у тому числі, у податковій службі, можуть спричинити недоотримання доходів і зростання витрат бюджету	Втрати фінансових ресурсів, збільшення державного боргу, недостатня реалізація програм інвестування та розвитку тощо

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Закінчення табл. 1

1	2	3
Податкова політика і соціальні конфлікти	Суперечки та конфлікти між різними соціальними групами можуть спричинити несприйняття фізичними і юридичними особами існуючої податкової політики та підірвати довіру до уряду	Погіршення соціальної стабільності, збільшення соціальних напруги та зростання кількості конфліктів, втрата легітимності влади тощо
Зміни у міжнародних податкових стандартах (у контексті обраного шляху розвитку України в напрямку євроінтеграції)	Зміни в міжнародних податкових стандартах можуть вплинути на податкову базу країни та змінити фіскальну політику	Збільшення адміністративних та фінансових витрат, зменшення конкурентоспроможності підприємств, погіршення показників стану і структури бюджету тощо

Джерело: розроблено авторкою на основі [11-17].

На думку авторки, серед пріоритетних заходів варто передбачити:

- зменшення податкових ставок та спрощення процедур сплати податків, що може сприяти збільшенню обсягів податкових надходжень та зменшенню ухилень від сплати податків;

- введення податкових пільг та стимулів для підприємств, які інвестують у розвиток економіки та створюють нові робочі місця;

- запровадження прозорих та ефективних механізмів контролю за сплатою податків та розподілом бюджетних коштів, що позитивно вплине на рівень довіри до фіскальної системи загалом і податкової системи зокрема;

- збереження та підтримка соціальних програм для найбільш вразливих верств населення в контексті забезпечення соціальної стабільності та зменшення соціальної напруги в суспільстві;

- активізація співпраці з міжнародними фінансовими та економічними організаціями для отримання допомоги та підтримки у фінансовому відновленні та реформуванні економічної системи країни.

Ці заходи можуть допомогти покращити фіскальну стабільність України та зменшити негативні наслідки фінансової кризи та війни. Однак їх успішна реалізація вимагатиме великої уваги, координації та підтримки з боку уряду, бізнес-спільноти та суспільства загалом.

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи результати даного наукового дослідження ми дійшли висновків, що податкова система тісно пов'язана з формуванням фінансової політики держави і впливає на забезпечення фіскальної стабільності. Врахування цієї взаємодії і комплексне використання різних підходів щодо визначення та розуміння фіскальної стабільності, а саме: підходу пов'язаного із балансом бюджету;

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

підходу, що базується на динаміці грошового обороту; підходу, орієнтованого на державний борг; підходу, що враховує соціально-економічну справедливість, дозволяє забезпечити більш ефективне управління фінансовими ресурсами та досягнення фіскальної стабільності. У процесі дослідження встановлено, що важливою передумовою ефективності податкової системи та забезпечення фіскальної стабільності є врахування впливу численних ризиків, тож необхідно передбачати механізми управління ризиками для нейтралізації їхнього негативного впливу. Реформування податкової системи України для підвищення фіскальної стабільності в умовах глибокої фінансової кризи та війни з агресором може бути складним, але необхідним завданням, яке потребує вирішення, що має стати предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Blanchard O. Fiscal policy under low interest rates [Electronic resource] / O. Blanchard. – MIT press, 2023. – Accessed mode: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/281360/1/The-MIT-Press_9780262372961.pdf.
2. Blanchard O. J. NBER macroeconomics annual 1989 [Electronic resource] / O. J. Blanchard, S. Fischer (ed.). – MIT Press, 1989. – Accessed mode: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=yMk0VhrCpe0C&oi=fnd&pg=PA1&dq=Oliver+Blanchard&ots=YfECxPKAuN&sig=3OAEBINJ-wiiVWRLt47EnvrkPzg&redir_esc=y#v=onepage&q=Oliver%20Blanchard&f=false.
3. Buchanan J. M. The Consequences of Mr Keynes [Electronic resource] / J. M. Buchanan, J. Burton, R. E. Wagner. – London : Institute of Economic Affairs, 1978. – Accessed mode: <https://iea.org.uk/wp-content/uploads/2016/07/THE%20CONSEQUENCES%20OF%20MR%20KEYNES.pdf>.
4. Friedman M. A program for monetary stability [Electronic resource] / M. Friedman. – Ravenio Books, 1960. – Accessed mode: <http://surl.li/qqjq>.
5. Friedman M. A monetary and fiscal framework for economic stability [Electronic resource] / M. Friedman. – Macmillan Education UK, 1995. - Pp. 345-365. – Accessed mode: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-349-24002-9_19.
6. Keynes J. M. The Collected Writings of John Maynard Keynes [Electronic resource] / Keynes J. M. et al. – London : Macmillan, 1971. – Accessed mode: [http://public.econ.duke.edu/~kdh9/Courses/Graduate%20Macro%20History/Reading%20s-1/Keynes%20General%20Theory%20\(excerpts\).pdf](http://public.econ.duke.edu/~kdh9/Courses/Graduate%20Macro%20History/Reading%20s-1/Keynes%20General%20Theory%20(excerpts).pdf).
7. Laffer A. B. The Laffer curve: Past, present, and future [Electronic resource] / A. B. Laffer // Background. – 2004. – 1765.1. – Pp. 1-16. – Accessed mode: <https://iife.edu.vn/wp-content/uploads/2020/04/Laffer-Couver-Last-Present-and-Future-bg1765.pdf>.
8. Marshall A. Three lectures on progress and poverty by Alfred Marshall [Electronic resource] / A. Marshall // The Journal of Law and Economics. – 1969. – 12.1. – Pp. 184-226. – Accessed mode: https://cooperative-individualism.org/marshall-alfred_three-lectures-on-progress-and-poverty-1969-apr.pdf.
9. Minsky H. P. The financial instability hypothesis: An interpretation of Keynes and an alternative to 'standard' theory [Electronic resource] / H. P. Minsky // John

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Maynard Keynes. *Critical Assessments*. – 1983. – Pp. 282-292. – Accessed mode: https://digitalcommons.bard.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&filename=2&article=1037&context=hm_archive&type=additional.

10. Stiglitz J. E. Taxation, corporate financial policy, and the cost of capital [Electronic resource] / J. E. Stiglitz // *Journal of Public Economics*. – 1973. – 2.1. – Pp. 1-34. – Accessed mode: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/004727277390008X>.

11. Stiglitz J. E. Taxation, public policy, and dynamics of unemployment [Electronic resource] / J. E. Stiglitz // *International Tax and Public Finance*. – 1999. – Vol. 6. – Pp. 239-262. – Accessed mode: <https://academiccommons.columbia.edu/doi/10.7916/D8BR933Q/download>.

12. Диха М. В., Гончаров Ю. В. Податкова система як складник забезпечення розвитку соціально-економічної системи України [Електронний ресурс] / М. В. Диха, Ю. В. Гончаров // *Сучасні питання економіки і права*. – 2018. – Вип. 1. – С. 86–99. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sper_2018_1_11.

13. Карлін М. І. Фіскальна оптимізація: суть, структура, проблеми в Україні та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / М. І. Карлін // *Економічний форум*. – 2016. – № 4. – С. 219–227. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2016_4_33.

14. Карлін М. І. О. Фінанси домогосподарств провідних країн світу: Навчальний посібник [Електронний ресурс] / М. І. Карлін, І. О. Цимбалюк. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 172 с.

15. Лаврешов А. Ю. Сучасний досвід розвитку податкових систем в зарубіжних країнах [Електронний ресурс] / А. Ю. Лаврешов // *Менеджер*. – 2016. – № 3. – С. 39–45. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2016_3_7.

16. Пасічний М. Фіскальна результативність податкової системи України [Електронний ресурс] / М. Пасічний // *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. – 2018. – № 3. – С. 116–130. – Режим доступу: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2018/03/11.pdf>.

17. Шишкіна О. В. Механізм управління фінансовими ризиками промислових підприємств: теорія, методологія, практика : монографія / О. В. Шишкіна. – Чернівці : ЧНТУ, 2020. – 318 с.

References

1. Blanchard, O. (2023). *Fiscal policy under low interest rates*. MIT press. https://www.econstor.eu/bitstream/10419/281360/1/The-MIT-Press_9780262372961.pdf.

2. Blanchard, O. J., & Fischer, S. (Eds.). (1989). *NBER macroeconomics annual 1989* (Vol. 4). MIT Press. https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=yMk0VhrCpe0C&oi=fnd&pg=PA1&dq=Oliver+Blanchard&ots=YfECxPKAuN&sig=3OAE BINJ-wiiVWRLt47EnvrkPzg&redir_esc=y#v=onepage&q=Oliver%20Blanchard&f=false.

3. Buchanan, J. M., Burton, J., & Wagner, R. E. (1978). *The Consequences of Mr Keynes* (p. 83). London: Institute of Economic Affairs. <https://iea.org.uk/wp-content/uploads/2016/07/THE%20CONSEQUENCES%20OF%20MR%20KEYNES.pdf>.

4. Friedman, M. (1960). *A program for monetary stability* (No. 3). Ravenio Books. <http://surl.li/qqjppq>.

5. Friedman, M. (1995). *A monetary and fiscal framework for economic stability* (pp. 345-365). Macmillan Education UK. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-349-24002-9_19.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

6. Keynes, J. M., Moggridge, D. E., & Johnson, E. S. (1971). *The Collected Writings of John Maynard Keynes* (Vol. 30, pp. 1971-89). London: Macmillan. [http://public.econ.duke.edu/~kdh9/Courses/Graduate%20Macro%20History/Reading s-1/Keynes%20General%20Theory%20\(excerpts\).pdf](http://public.econ.duke.edu/~kdh9/Courses/Graduate%20Macro%20History/Reading%20s-1/Keynes%20General%20Theory%20(excerpts).pdf).

7. Laffer, A. B. (2004). The Laffer curve: Past, present, and future. *Backgrounder*, 1765(1), 1-16. <https://iife.edu.vn/wp-content/uploads/2020/04/Laffer-Couver-Last-Present-and-Future-bg1765.pdf>.

8. Marshall, A. (1969). Three lectures on progress and poverty by Alfred Marshall. *The Journal of Law and Economics*, 12(1), 184-226. https://cooperative-individualism.org/marshall-alfred_three-lectures-on-progress-and-poverty-1969-apr.pdf.

9. Minsky, H.P. (1983). The financial instability hypothesis: An interpretation of Keynes and an alternative to 'standard' theory. *John Maynard Keynes. Critical Assessments*, 282-292. https://digitalcommons.bard.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&filename=2&article=1037&context=hm_archive&type=additional.

10. Stiglitz, J. E. (1973). Taxation, corporate financial policy, and the cost of capital. *Journal of Public Economics*, 2(1), 1-34. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/004727277390008X>

11. Stiglitz, J.E. (1999). Taxation, public policy, and dynamics of unemployment. *International Tax and Public Finance*, 6, 239-262. <https://academiccommons.columbia.edu/doi/10.7916/D8BR933Q/download>

12. Dykha, M.V., & Honcharov, Yu.V. (2018). Podatkova systema yak skladnyk zabezpechennia rozvytku sotsialno-ekonomichnoi systemy Ukrainy [Tax system as a component of ensuring the development of the socio-economic system of Ukraine]. *Suchasni pytannia ekonomiky i prava – Modern issues of economics and law*, 1, 86–99. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spsep_2018_1_11.

13. Karlin, M.I. (2016). Fiskalna optymizatsiia: sut, struktura, problemy v Ukraini ta shliakhy yikh vyrishennia [Fiscal optimization: essence, structure, problems in Ukraine and ways to solve them]. *Ekonomichnyi forum – Economic Forum*, (4), 219–227. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2016_4_33.

14. Karlin, M.I., & Tsymbaliuk, I.O. (2014). *Finansy domohospodarstv providnykh krain svitu [Household finances of the leading countries of the world]*. Vezha-Druk.

15. Lavreshov, A.Yu. (2016). Suchasnyi dosvid rozvytku podatkovykh system v zarubizhnykh krainakh [Modern experience of development of tax systems in foreign countries]. *Menedzher – Manager*, (3), 39–45. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2016_3_7.

16. Pasichnyi, M. (2018). Fiskalna rezultatyvnist podatkovoi systemy Ukraini [Fiscal efficiency of the tax system of Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu – Bulletin of the Kyiv National University of Trade and Economics*, (3), 116–130. <http://visnik.knute.edu.ua/files/2018/03/11.pdf>.

17. Shyshkina, O.V. (2020). *Mekhanizm upravlinnia finansovymy ryzykamy promyslovykh pidpriemstv: teoriia, metodolohiia, praktyka [The mechanism of financial risk management of industrial enterprises: theory, methodology, practice]*. ChNTU.

Отримано 13.11.2023

UDC 336.221.4

JEL Classification: H20; H30

Olena Shyshkina

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: shyshkina.olena.v@gmail.com. **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0002-8946-1027>

ResearcherID: [F-3208-2014](https://orcid.org/0000-0002-8946-1027)

ANALYSIS OF THE TAX SYSTEM IMPACT ON FISCAL STABILITY AND RISKS MANAGEMENT: PERSPECTIVES AND CHALLENGES

Abstract. *Within the article, the impact of the tax policy on fiscal stability and risks management to identify perspectives and challenges facing Ukraine in the conditions of martial law are researched.*

The main approaches to determining and understanding fiscal stability are identified, which include the approach related to the budget balance; the approach based on the dynamics of money turnover; the approach focused on public debt; and the approach that takes into account socio-economic justice. The advantages and disadvantages of using these approaches are formulated. It is proved that the outlined approaches to understanding fiscal stability are interrelated and complementary, since of them is focused on different aspects of the fiscal policy due to its impact on the economy and society. The integrated use of these approaches allows us to obtain a more complete and objective understanding of fiscal stability and its dependence on other aspects of economic development.

The relationship between the tax system and fiscal stability is identified and characterised. It is proved that the tax system, which determined the method of collecting revenues for the state budget and forms the specifics of the state's financial policy, is a significant prerequisite for managing finances and ensuring fiscal stability.

The main risks associated with the valid tax system that can affect fiscal stability and formulate the likely consequences of their implementation are identified. The most significant risks include as follows: shortcomings in tax legislation, increased losses of financial and physical assets of economic entities as a result of war, tax abuses and tax evasion, macroeconomic financial and tax crises, tax completion between countries, corruption, tax policy and social conflicts, changes in international tax standards (in the context of the chosen path of the Ukraine's development towards European integration).

Prospects for reforming the tax system to improve fiscal stability in the conditions of war and post-war conditions are formulated.

Keywords: *tax system, fiscal policy, fiscal stability, risks management, tax revenues, tax expenditures, public debt, budget balance, socio-economic justice.*

Бібліографічний опис для цитування:

Шишкіна О. Аналіз впливу податкової системи на фінансову стабільність та управління ризиками: перспективи та виклики. *Науковий вісник Полісся*. 2023. № 2(27). С. 261-275.